

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ SIMBOLIKA: PAVELDĖTOS AR „IŠRASTOS“ TRADICIJOS?

Vytautas Jarutis

Doktorantas (05 H)
Vilniaus universitetas
Istorijos fakultetas

El. paštas: vytautas.jarutis@if.vu.lt

Ižanga

Gyvename trečiąjį Lietuvos valstybingumo etapą. Nuo antrojo mus skiria penkiasdešimt sovietinės okupacijos metų, o nuo pirmojo – ištisi du amžiai, jeigu laikysime 1795 metus pirmojo valstybingumo etapo pabaiga, prasidėjusia dar XIII amžiuje. Istorinė distancija čia kaip niekada aktuali, brėžianti skirtingas santykio su praeitimi trajektorijas. Su tarpukario Lietuva šiandieninį žmogų gali sieti jo šeimos, giminės istorijos. Tarpukario Lietuva gali gyvuoti senelių pasakojimuose, iškilti iš senų nuotraukų albumų. O ryšys „gyvojoje atmintyje“¹ su Lietuvos Didžiąja Kunigaikštija yra *terra incognita*, palikta istorikams, archeologams ir kitiems tolimosios praeities tyrinėtojams. Kyla klausimas, ką praeities ekspertas gali papasakoti šiuolaikiniam žmogui apie praeitį? Ar tik jis vienas turi tokio pasakojimo apie praeitį teisę? Ar šiuolaikiniam žmogui reikia pasakojimo apie praeitį? Ir kas toje praeityje gali būti aktualu šiandienai?

Kai taip keliame klausimus, susiduriame su šiandieninės Lietuvos visuomenės ryšio

su istorija problema, kurią kas gi kitas, jei ne praeities ekspertas, turėtų spręsti. Tiesa, be praeities ekspertų ir jų pasakojimų apie praeitį tradicinėse ir moderniosiose medijose dar yra ir paveldas, suprantamas kaip laiko ženklas (angl. *time mark*) arba nuoroda į praeitį, kuri, pasak Davido Lowenthalio: „<...> šių dienų žmogui reiškia simbolinį ryšį su įsivaizduojamais protėviais.“² Simbolis savo semantine reikšme yra sutartinis ženklas kaip komunikavimo priemonė, tačiau kartu simbolis gali būti ir tapatybę išreiškiantis ženklas. Viduramžiais atsiradę heraldiniai simboliai herbai ir vėliavos buvo to laikotarpio feodalinį visuomenės santykių išraiška. Senjoras, suteikdamas privilegijas vasalui, kartu suteikdavo ir herbą bei vėliavą, kad vasalas galėtų šiais ženklais pažymėti savo valdas ir kilus kariniam konfliktui atvesti savo riterių būrius ginti senjoro. Kuriantis monarchinėms Viduramžių valstybėms, valdovo herbas tapo visos valstybės herbu, o vėliava dažniausiai atkartoją herbo koloritą ir simboliką. Tačiau naujaisiais amžiais kuriantis nacionalinėms valstybėms pradėjo rasti ir tautinės-nacio-

¹ „Gyvosios atminties“ fenomeną šių dienų istorijos akseleracijos procese akcentuoja prancūzas Pierre'as Nora. Žr. Nora P. General introduction: Between Memory and History // *Realms of Memory*. Vol. 1. N.Y. 1996.

² Lowenthal D. Identity, heritage and history // *Commemorations. The Politics of national identity*. 1994, p. 44.

nalinės vėliavos, kurios šalia istorinių herbų tapo antraisiais valstybingumo simboliais, išreiškusiais moderniąsias tautų-nacijų kūrimosi vertybes.

Lietuvos atveju šiandien turime nacionalinį simbolį herbą Vytį, kuris, pasak Lietuvos heraldikos eksperto Edmundo Rimšos, yra vienas seniausių valstybės herbų Europoje³. Tačiau tokia Vyčio versija, kuri yra šiandien įteisinta Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatyme, yra sukurta dailininko Vytauto Každailio 1991 m. Kitą Vyčio versiją, vadinamą *Pahonia*, kaip nacionalinį simbolį, turėjo pasitvirtinę baltarusiai demokratiniu Baltarusijos Respublikos valdymo laikotarpiu nuo 1992 iki 1995 m. O Rusijos Federacijoje viešai propaguojama versija, kad LDK valstybingumo simbolis Vytis yra Maskvos kunigaikštystės herbo kopija⁴. Lietuvos Respublikos valstybės vėliava yra pripažįstama tautinė vėliava – trispalvė, kaip yra 1992 m. referendumu įtvirtinta Konstitucijos 15 str. Tačiau šalia valstybės vėliavos 2004 m. paskelbtame Lietuvos Respublikos valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatyme taip pat buvo įteisinta dailininko Vytauto Každailio sukurta istorinė Lietuvos valstybės vėliava, vadinama „raudonąja vėliava“, keliant politiniu lygmeniu idėją ateityje pakeisti Lietuvos istorinės vėliavos statusą į valstybinę vėliavą, o lietuvišką trispalvę palikti tautine vėliava. Nors konstituciškai dabartinė Lietuvos Respublika nelaikoma

prezidentine respublika kaip, pavyzdžiui, JAV, o parlamentine, turinčia prezidentinės respublikos bruožų, 1993 m. paskelbtame Lietuvos Respublikos Prezidento įstatyme buvo įtvirtinta to paties dailininko Vytauto Každailio sukurta Lietuvos Respublikos Prezidento vėliava, turinti reprezentuoti Lietuvos Respublikos Prezidento instituciją tiek šalies viduje, tiek tarptautinėje erdvėje.

Šiame kontekste kyla klausimas, ar šiandieninėje Lietuvos Respublikoje valstybės simbolika išlaiko semantinį bendruomenės konsoliduojantį turinį, išreiškiantį tautos, atkūrusios nepriklausomybę ir suverenitetą 1990 m. kovo 11 d., ryšį su praeities kartų kurtomis valstybingumo tradicijomis, ar ne, o šios tradicijos šiandien yra dirbtinai kuriamos praeities ekspertų kartu joms suteikiant naujo atspalvio turinį? Bandymą atsakyti į šį klausimą laikysime pagrindiniu straipsnio tikslu, kurį sieksime įgyvendinti analizuodami valstybės simbolių įteisinimo praktiką Lietuvos Respublikoje pradedant valstybės atsikūrimo priešaušriu nuo 1987 m. ir baigiant visuomeninėmis diskusijomis dėl istorinės Lietuvos valstybės vėliavos statuso pakeitimo į valstybės vėliavą 2007 m. Analizuojami šaltiniai skaidomi į keturias grupes: Sąjūdžio laikų dokumentika⁵, teisės aktai, įtvirtinantys valstybės simbolikos paskirtį ir naudojimo tvarką, istoriografija⁶ ir publicistika.

⁵ Remiamasi Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos interneto tinklalapyje skelbiama Sąjūdžio laikų foto- ir videodokumentika. Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=6623,1,40> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.]. Taip pat knyga *Kelias į Nepriklausomybę: Lietuvos Sąjūdis 1988–1991*. Sud. B. Genzelis ir A. Rupšytė. Kaunas, 2010

⁶ Lietuvos heraldikos specialistų Edmundo Rimšos ir Stanislovo Sajausko mokslinės publikacijos: *Rimša E. Heraldika. Iš praeities į dabartį*. Vilnius,

³ *Rimša E. Heraldika. Iš praeities į dabartį*. Vilnius, 2004, p. 56

⁴ Сравнение символов Литвы и Московской Руси. Prieiga internetu: <http://www.gerb.bel.ru/pages/strani/belorus_91_2.htm> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.]. Taip pat žr. *Лакшер А. Б. Русская геральдика*. С-Пб., 1885 г., переиздана: Москва, 1990 г.

Teorinė prieiga: nuo praeities *per se* rekonstrukcijos iki „tradicijų išradimo“

Vakarietišrame istorijos mokslo diskurse per XX amžių istorija nutolo nuo praeities faktų *per se* rekonstruotojos ir atpasakotojos vaidmens ir priartėjo prie atminties fenomeno aktualumo. Atmintis gali reikštis individualiai, gali būti palaikoma šeimos, giminės, socialiai susibūrusios grupės rate, bet, kaip XX a. pirmoje pusėje įrodė Maurine'as Holbwachsas, egzistuoja ir kolektyvinė atmintis⁷, kuri komunikatyviais ryšiais gali būti perduodama iš kartos į kartą. Lietuvoje istorikai pastaraisiais metais taip pat vis labiau integruoja šį diskursą pereidami nuo istorijos prie atminties tyrimų⁸. Tačiau kognityviosios psichologijos atstovai yra ištyrę, kad atmintis nėra ilgalaikė ir pastovi, ji fragmentuojasi ir kinta, kai ką ištrindama, kai ką pripildydama vaizduotės⁹. Kultūrinės atminties koncepcijos

2004; *Sajauskas S.* Simboliai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetose // Pinigų studijos, 2007, Nr. 2, p. 59–70.

⁷ Maurine'as Holbwachsas (1877–1945) pamatiniame veikale „La mémoire collective“ (1950) pateikia tokią kolektyvinės atminties definiciją: „Kolektyvinė atmintis yra dabar gyvenančių žmonių kartu atmintis, perduodama neformalia kasdiene komunikacija – per žmonių pasakojimus.“ Žr.: *Halbwachs M.* La mémoire collective. Paris. 1950, p. 25. Prieiga internetu: <http://www.uqac.ca/class/classiques/Halbwachs_maurice/memoire_collective/memoire_collective.html> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

⁸ Plačiau šį perėjimą analizuoja Vasilijus Safronovas. Žr. *Safronovas V.* Ką tyrinėsim istorinę kultūrą ar atminimo kultūrą? // Kultūros barai. 2007, Nr. 7 (513), p. 2–6.

⁹ Vaizduotės santykį individualiojoje atmintyje yra tyrinėjęs amerikiečių kognityviosios psichologijos atstovas Ulricas Neisseris (1976), padaręs įtaką prancūzų istorijos filosofui Pauliui Ricoeurui, suformulavusiam „užmarštis“ (pranc. *l'oubli*) sampratą istorijos moksle. Žr.: *The remembering self: construction and accuracy in the self-narrative* / Edited by Ulric Neisser and

kūrėjai Janas ir Aleida Assmannai pažymi, kad kolektyvinė atmintis, būdama už kasdienės komunikacijos ribų, šiandieniniame pasaulyje reiškiasi fiksuotomis kultūros formomis, kurioms suformuoti kuriamos specialios institucijos (pvz., muziejai), praktikos (pvz., minėjimai), įrankiai (pvz., paminklų statymas)¹⁰. Taip yra aktualinamas valstybės valdančiojo aparato vaidmuo kuriant ir palaikant visuomenės kolektyvinę atmintį, kuri per atsigręžimą į praeitį, t. y. istoriją, yra pripildoma kultūrinių sociumą vienijančių verčių.

Svarstant šia kryptimi svarbu paminėti britų mokslininko Erico Hobsbawmo dar XX amžiaus devintajame dešimtmetyje pristatytą „tradicijų išradimo“ (*The Invention of Traditions*) teoriją, teigiančią, jog *tradicijos, kurios atrodo ar yra pristatomos kaip senos, dažnai būna naujos savo kilme ir kartais išrastos*¹¹. Ir nors teorijos autorius šį dažnai politizuotą veiksma laiko istorine fikcija, nes gyvosios tradicijos jau yra išnykusios ir jų rekonstrukcija negali pretenduoti į autentiškumą, o tik į išradinėjimą, Hobsbawmas pripažįsta trejopą šio simbolinio veiksmo naudą visuomenei: „a) tai sukuria ar simbolizuoja socialinį sąryšį, priklausomybę grupėms ir tikroms ar dirbtinėms bendruomenėms; b) tai sukuria ar įteisina institucijas ir socialines hierarchijas; c) tai žmones įtraukia (socializuoja) į konkretų socialinį kontekstą

Robyn Fivush. Cambridge. 1994; *Ricoeur P.* Memory, history, forgetting. Chicago, 2008.

¹⁰ *Assmann J.* Das kulturelle Gedächtnis. Schrift, Erinnerung und politische Identität in frühen Hochkulturen, 1992, p. 19. Prieiga internetu: <<https://tspace.library.utoronto.ca/cid/holtorf/2.0.html>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

¹¹ *The Invention of Tradition* / Edited by Eric Hobsbawm and Terence Ranger. Cambridge. 1983, p. 1.

per tikėjimu, vertybių sistemų ir elgesio standartų idėgimą.“¹²

Siekdami suteikti išsikeliai problemai konceptualųjį pagrindą, Erico Hobsbawmo „tradicijų išradimą“ laikysime šį straipsnį orientuojančia teorine šerdimi.

Atgimusios valstybingumo tradicijos Sąjūdžio laikais

Pasak E. Hobsbawmo: „*Greitų visuomenės gyvenimo pokyčių laikotarpiu, nusilpus ar jėga pažeidus nusistovėjusius socialinius modelius, senos tradicijos gali būti pakeičiamos naujomis arba eliminuojamos, kai jų iniciatoriai ar gamintojai neberanda būdų, kaip lanksčiau prisiderinti prie visuomenės poreikių.*“¹³ Anthony D. Smithas, apmaštydamas nacionalizmo kilmę ir jį traktuodamas kaip tautos formavimo procesą – „tautos statybą“, – išskiria iš visuomenės kylantį archajiškų simbolių ir atminties, kuri gali būti ir mitologizuota, poreikį: „*Moderiniai tautai, kad ji taptų tikra tauta, reikia vienijančių archajiško ethnie mitų, simbolių ir atminties.*“¹⁴ Valstybės simboliai, pasak Michaelio E. Geislerio, yra tie archetipai, kurie telkia bendruomenes, joms suteikia tapatumo pavidalą: „<...> valstybinio simbolio išniekinimas ar uždraudimas jį naudoti reiškia pasikėsinimą į kolektyvinį tapatumą ir egzistenciją.“¹⁵

¹² The Invention of Tradition / Edited by Eric Hobsbawm and Terence Ranger. Cambridge. 1983, p. 9.

¹³ Ten pat, p. 4–5.

¹⁴ Smith A. D. Myths and Memories of the Nation, 1999, p. 127.

¹⁵ National symbols, fractured identities. Contesting the national narrative / Edited by Michael E. Geisler, USA, 2005, p. XXIII. Prieiga internetu: <<http://books.google.com/books?id=CLVaSxt-sV0C&pg=PR33&lpg=PR33&dq=national+symbols+and+collective+identity&source=bl&ots=UzwXjUjTl&sig=nVJQ>

Iš tiesų prisiminus nesenus Sąjūdžio laikus 1988–1990 m., kai Lietuvos SSR dar oficialiai valdė sovietų okupacinė valdžia, žmonės į mitingus eidavo nešini per visą sovietmetį slėptomis trispalvėmis, spalukų ženkliai su Lenino atvaizdu buvo kalami prie Seimo barikadų ir moksleiviai į mokyklas pradėjo eiti įsisegę anapus Atlanto pagamintus ženkliai su Vyčio atvaizdu, V. Kudirkos „Tautiška giesmė“ tapo „dainuojančios revoliucijos“ Lietuvoje himnu. Pasak liudijimų, trispalvės iškėlimas Gedimino pilies bokšte 1988 m. spalio 7 d. sukėlė visuotinę euforiją šimtatūkstantinei laisvės ištroškusių žmonių miniai¹⁶.

Tačiau kyla klausimas, kodėl vieni simboliai yra kaip nenutrūkstanti gija išsaugomi tautos atmintyje ir iškeliama kaip vienijanti vėliava papūtus permainingų vėjams, o kiti yra dirbtinai valdžios įteisinami, pasitelkus praeities ekspertus? Lietuvos atveju – tai skirtinga lietuviškos trispalvės ir himno, taip pat Vyčio ir Lietuvos istorinės vėliavos įteisinimo praktika, kurią čia trumpai ir panagrinėsime.

Žymus šių dienų Lietuvos heraldikos specialistas ir ilgametis Lietuvos heraldikos komisijos pirmininkas Edmundas Rimša išskiria pagrindinius valstybinius simbolius, egzistuojančius šiandieninėje Lietuvoje: „*Prie svarbiausių valstybingumo simbolių, reprezentuojančių Lietuvą tiek krašto gyvenime, tiek užsienyje, priklauso*

e6K0C8B1t52gRF1TUmKixLU&hl=lt&ei=cPRsTt_yEcrsGaGq62xAw&sa=X&oi=book_result&ct=res ult&resnum=5&ved=0CDwQ6AEwBA#v=onepage &q=national%20symbols%20and%20collective%20 identity&f=false> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

¹⁶ *Kelias į Nepriklausomybę*: Lietuvos Sąjūdis 1988–1991 / Sud. B. Genzelis ir A. Rupšytė. Kaunas, 2010, p. 251.

valstybės herbas, valstybinė, tautinė arba nacionalinė, Lietuvos Respublikos Prezidento vėliavos bei valstybės himnas.“¹⁷ Peržvelgę Lietuvos Respublikos įstatymo galią turinčius teisės aktus, reglamentuojančius valstybės simboliką ir jos naudojimo tvarką, randame „Lietuvos Respublikos valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymą“ (aktuali redakcija nuo 2011 08 01), „Lietuvos Respublikos valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymą“ (aktuali redakcija nuo 2010 04 23), „Lietuvos Respublikos valstybės himno įstatymą“ (aktuali redakcija nuo 1999 05 20). Iš pirmo žvilgsnio krinta į akis gana vėlyvos šių įstatymų aktualių redakcijų priėmimo datos. Kas liudija dažnas įstatymų papildymo ar pakeitimo procedūras? Nukreipę žvilgsnį į tokias savas tradicijas puoselėjančias Europos valstybes kaip Prancūzija ar Didžioji Britanija matome, kad valstybės simbolika yra gana aiškiai reglamentuota konstitucinio lygio įstatymuose, kurie gali būti pildomi ar keičiami tik išimtiniais atvejais ir dažnai tik referendumu¹⁸ (Prancūzijos atvejis). Hipotetiškai vertinant Lietuvos atvejį peršasi dvi prielaidos: arba toks reiškinys būdingas jaunai valstybei, išgyvenančiai sparčias socialines, ekonomines ir politines permainas, kurioje nėra iki galo nusistovėję valstybės simbolikos naudojimo standartai, arba valstybės simbolikos naudojimas yra aktuali socialinė ir politinė problema, dėl kurios politinio gyvenimo dalyviai lig šiol neranda konsensuso ir nepriima vieningų standartų. Siekiant patikrinti iškeltas prie-

laidas, reikia atlikti chronologinę teisinę šių įstatymų priėmimo, papildymo ar pakeitimo analizę, ypač kreipiant dėmesį į socialinį ir politinį kontekstą, turėjusį įtakos teisėkūros procesams.

Lietuviška „trispalvė“ nėra LDK tradicijos produktas, ji sukurta kaip antrosios Lietuvos valstybingumo laidos – tarpukario Lietuvos Respublikos – valstybės simbolis ir kildinama išimtinai iš lietuvių valstiečių tautinių drabužių kolorito. Tačiau būtent tautinė vėliava po ilgų sovietinės okupacijos metų, kai jos viešas naudojimas grėšė sunkiomis fizinėmis sankcijomis, tremtimi ar net mirtimi, nelegaliai suplevėsavo išsivadavimo judėjimo Lietuvos laisvės lygos organizuotame mitinge 1987 m. rugpjūčio 23 d. Vilniuje prie Adomo Mickevičiaus paminklo, protestuojant prieš 1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašytą Ribentropo–Molotovo paktą ir jo slaptuosius protokolus, kurių pagrindu Lietuvą 1940 m. birželio 15 d. okupavo Sovietų Sąjungos kariuomenė¹⁹. Ši vėliava plevėsavo ir Sąjūdžio mitinguose, Baltijos kelyje. Lietuvių kalba, tautinė vėliava ir V. Kudirkos „Tautiška giesmė“ tapo tautos vienybės simboliais kelyje į nepriklausomybę. Šie simboliai nuo sovietinės okupacijos jungo pavargusiai ir laisvės ištroškusiai „išivaizduojamai bendruomenei“, kuri vadina save lietuviais, tapo natūraliais saviidentifikacijos ženklais, iškilusiais „gyvojoje atmintyje“ ir išreiškusiais ryšį su tėvų ar senelių karta, gyvenusia tarpukariu laisvoje Tėvynėje.

¹⁷ Rimša E. Heraldika..., p. 56.

¹⁸ Central Government of France: French Symbols of State, national flag, national anthem, French motto, etc... Prieiga internetu: <http://www.languedoc-france.info/061412_symbols.htm> [žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 30 d.].

¹⁹ Žr. fotodokumentiką: Mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo. 1987, fot. A. Ališauskas, LRS. Prieiga internetu <http://www.viv.lt/vilniaus_fenomenai/cia_zlugo_sovietu_sajunga> [žiūrėta 2011 m. rugpjūčio 30 d.].

Žmonijos raidoje yra žinomi du valstybingumo kūrimo būdai. Vienas jų yra Thomo Hobbeso suformuluotos „visuomeninės sutarties“ pagrindų, kitas, marksistinis, – „valdžios paėmimo jėga“. Šiandien kai kurie Sąjūdžio laikų amžininkai, istorikai ir politikai pernelyg nesureikšmina 1988 m. spalio 7 d., praėjus 9 dienoms po „bananų balių“ lydėjusių visuomenės protestų, įvykio. T. y. sovietinės Lietuvos okupacinės valdžios leidimo oficialiai iškelti lietuvišką tautinę vėliavą Gedimino pilies bokšte Vilniuje ir priimto įsako dėl trispalvės, lietuvių kalbos ir himno legalizavimo. Kyla klausimas, ar ne ši įvykių reikėtų laikyti kertiniu akmeniu Lietuvos trečiosios valstybingumo laidos statyboje? Šiame kontekste galime konstatuoti, kad kolektyvinėje lietuvių „įsivaizduojamos bendruomenės“ atmintyje lietuviškoji trispalvė, lietuvių kalba ir „Tautiška giesmė“ tapo tais bendruomenę vienijančiais artefaktais, kurie natūraliai buvo perimti kaip suvereniteto ženklai iš tarpukario Lietuvos valstybingumo tradicijos ir „visuomeninės sutarties“ būdu pareikalavo būti iš naujo pripažinti.

Kyla klausimas, o kaip į oficialiąją dabartinės Lietuvos Respublikos valstybinę simboliką buvo sugražintas Vytis – Lietuvos herbas, – siejantis mus ne tik su tarpukario Lietuva, bet ir su pirmąją Lietuvos valstybingumo laidą – Lietuvos Didžiąja Kunigaikštija?

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos valstybingumo tradicijų rekonstrukcija – Vytis

Peržvelgę Sąjūdžio laikų visuomeninius mitingus, demonstracijas ir kitus visuomeninius judėjimus fiksuojančias fotonuotrau-

kas, vaizdo reportažus²⁰, Vytį, palyginti su trispalve, išvysime gana retai, nors plakuose dažnai pasitaiko LDK laikų ženklai: Gediminaičių stulpai ir Jogailaičių dvigubas kryžius. Pažymėtina, kad istorinė Lietuvos valstybės vėliava su Vyčiu raudoname fone tuo metu iš viso negalėjo figūruoti visuomenėje, nes ji buvo sukurta 2002 m. ir įteisinta tik 2004 m. Šį neatitikimą iš pirmo žvilgsnio galbūt būtų galima paaiškinti buitineje plotmėje, kad herbą demonstruoti mitinguose plakato ar kitokia forma yra mažiau patogų, negu vėliavą. Tačiau žvilgtelėję į fotografo Andriaus Petrusėvičiaus užfiksuotą 1989 m. rugsėjo 30 d. demokratinių jėgų visuomeninį mitingą Baltarusijoje matome kartu nešamą LDK simbolių Vytį (balt. *Pahonia*) ir tautinę laikomą baltą, raudoną ir baltą baltarusių vėliavą²¹. Ši dokumentika byloja apie skirtingas lietuvių ir baltarusių visuomenių sąsajas su LDK ir nacionaline valstybingumo tradicija. Čia reikia paminėti faktą, kad lietuviai, tarpukariu sukūrę valstybę nacionaliniu (tautiniu) pagrindu, joje gyveno ir savarankiškai tvarkėsi 22 metus (1918–1940). O Baltarusija, nors ir turėjo nacionalinių lyderių, siekusių sukurti nepriklausomą nacionalinę Baltarusijos Respubliką imperijų griūties ir nacionalinių valstybių kūrimosi po Pirmojo pasaulinio karo laikotarpiu, šio projekto nerealizavo ir Baltarusijos teritorija Sovietų Sąjungos buvo okupuota iškart po karo jau 1919 m.

²⁰ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos interneto svetainė „Kovo 11-oji – Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena“. Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/www_tv.show?id=6623,1,40> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

²¹ Fotonuotrauka publikuota leidinyje: Kelias į Nepriklausomybę: Lietuvos Sąjūdis 1988–1991 / Sud. B. Genzelis ir A. Rupšytė. Kaunas, 2010, p. 117.

sausio 1 d. Matyt, būtent dėl šios svarbios aplinkybės baltarusių visuomenės kolektyvinėje atmintyje XX amžiaus devintojo dešimtmečio pabaigoje išsivaduojant iš sovietinės okupacijos buvo renovuota LDK laikotarpio valstybingumo tradicija, su kuria imta identifikuotis, laikant dabartinę Baltarusiją sudedamąja buvusios LDK dalimi tiek teritorine, tiek etnine, tiek kultūrine prasmėmis²².

Simboline LDK valstybingumo simbolio Vyčio susigrąžinimo diena į „dainuojančios revoliucijos“ ir šių dienų Lietuvos visuomenę galima laikyti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną 1990 m. kovo 11 d., kai Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, susirinkusi į pirmąją sesiją, uždengė Lietuvos SSR herbą ir politinė kalinė Jadvyga Bieliauskienė į plenarinių posėdžių salę įnešė Kauno istorijos muziejaus per okupacijos dešimtmečius išsaugotą senąjį herbą Vyti²³. Tą pačią dieną Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba jį ir įteisino įstatymu „Dėl valstybės pavadinimo ir

herbo“. Tomė, jog Vyti buvo įteisintas politine valia išrinktų tautos atstovų, o ne reikalaujant visuomenei Sąjūdžio mitinguose. Jo įteisinimas sutapo su nepriklausomybės deklaracija *de jure*. Ar visa tai nebuvo tik formalumas, kuris netapo visuomenę ir jos vertybes konsoliduojančiu simboliu? Metaforiškai atrodo, kad Vyti kaip Sfinksas iš pelenų yra prikeliamas dirbtinai, atnešamas iš muziejaus fondų kaip muziejinis artefaktas, bet ne kaip lietuvių visuomenės kolektyvinėje atmintyje gyvuojantis savasties elementas.

Palyginę Lietuvos herbo Vyčio atvaizdus tarpukario laikų monetose, pirmųjų metalinių litų aversuose ir nuo 1993 m. pradėtuose kaldinti lituose nesunkiai pamatysime raitelio, jojančio ant žirgo, stilistinius skirtumus. Pirmasis atkurto Lietuvos valstybės herbas, įteisintas 1990 m. kovo 11 d., buvo tarpukario Lietuvos skulptoriaus Juozo Zikaro sukurto skulptūrinio Vyčio atvaizdo kopija, taip tarsi akcentuojant valstybės simbolikos tradicijų, perimtų iš tarpukario Lietuvos, tęstinumą²⁴. Tačiau heraldikos specialistams pareiškus abejonių dėl J. Zikaro Vyčio varianto autentiškumo, palyginti su LDK laikų Vyčio vaizdavimo tradicijomis, 1990 m. gegužę Lietuvos heraldikos komisija buvo įpareigota, kaip teigia šios komisijos pirmininkas E. Rimša: „<...>

²² Dabartinėje Baltarusijos Respublikoje gana aktyviai veikia visuomeniniai judėjimas, pasivadinęs litvinais. Žr. Европейская нация в Беларуси и сопредельных регионах. Prieiga internetu: <<http://litvania.org/litvinizm.html>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.]. Apie baltarusių kolektyvinio identiteto projekciją į LDK paveldą yra rašęs Gintautas Mažeikis. Žr. *Mažeikis G. Revoliucija Minske – prielaida prabusti pilietinei savimonei Lietuvoje*. Prieiga internetu: <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/gmazeikis-revoliucija-minske-prielaida-prabusti-pilietinei-savimonei-lietuovje.d?id=47227959>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

²³ Žr. fotodokumentiką: LR Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo posėdis. Plenarinių posėdžių salėje uždengus LTSR herbą politinė kalinė Jadvyga Bieliauskienė (kalba tribūnoje) įteikia per okupacijos dešimtmečius Kauno istorijos muziejaus išsaugotą senąjį herbą Vyti. 1987, fot. J. Juknevičius, LCVA. 0-101783. Prieiga internetu <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_vaizdas.nuotrauka?p_cat_id=103333&nt_id=148441&p_kalb_id=1> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

²⁴ Žr. fotodokumentiką: Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmuose Heraldikos komisija svarsto Lietuvos valstybės herbo pavyzdžius. Iš kairės: Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatai, Kovo 11-osios Akto signatarai: 1 – Algirdas Patackas (prickyje), 2 – Saulius Šaltenis, 3 – Kazys Saja, 4 – Povilas Varanauskas. 1990 m. kovas. Fot. A. Sabaliauskas. LCVA. 0-103731. Prieiga internetu <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_vaizdas.nuotrauka?p_cat_id=103333&nt_id=148525&p_kalb_id=1> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

*parengti patikslintą herbo variantą, pagrįstą istorijos ir ikonografijos šaltiniais.*²⁵ Dabartinis Lietuvos Respublikos herbas Vytis, patvirtintas 1991 m. rugsėjo 4 d. Aukščiausiosios Tarybos, yra sukurtas dailininko Arvydo Každailio ir Heraldikos komisijos aprobuotas Vyčio variantas. Lygindamas pirmąjį ir antrąjį herbo variantą, E. Rimša akcentuoja naujojo herbo varianto autentiškumo sutikimo su LDK laikų Vyčio vaizdavimo tradicijomis kriterijus: „*Jis nuo ankstesniojo skyrėsi tuo, kad jame buvo atgaivintos istorinės herbo spalvos ir metalai (sidabras, auksas, raudona, mėlyna), atsiradę dar Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto laikais. Naujajame herbe siekta įprasmiti ir pirminę herbo idėją, tai yra pavaizduoti raitelį, pasiruošusį kalaviju apginti savo kraštą ir valstybę. Istorinių spalvų ir senosios herbo idėjos atgaivinimas reiškė, kad Lietuvos Respublika yra ne tik prieškarinių, bet ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybingumo tradicijų paveldėtoja ir tęsėja.*“²⁶

Vadovaujantis teoriniais Aloiso Rieglio suformuluotais paveldo verčių kriterijais, reikia suabejoti naujojo Vyčio varianto tradicijų paveldėjimo ir tęstinumo pagrįstumu, palyginti su LDK laikų Vyčio atvaizdais. Austrų meno istorikas, 1903 m. suformulavęs „paminklų kulto“ sampratą, išskiria keturias paveldo verčių kategorijas: istorinė, senumo, vartojimo ir meninė vertė²⁷. Jeigu

²⁵ Rimša E. Heraldika..., p. 68.

²⁶ Rimša E. Heraldika..., p. 69.

²⁷ Plačiau žr.: Riegl Alois. The Modern Cult of Monuments: Its Essence and Its Development. 1903. Priciga internetu: <https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=explorer&chrome=true&srcid=0B40gMrq2RJz bOWY0ZTQ3MjItM2JiYS00MjJkLWFmMTMtYjcxZ WUwYzQ3OTJh&hl=en_US> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

dabartinį Vyčio variantą laikytume paveldo objektu, tai jis tikrai negalėtų pretenduoti į senumo arba autentiškumo vertę, kurio išsaugojimui būtinos taikyti tokios paveldosaugos priemonės kaip konservavimas ar restauravimas, o sukurtas jis turėtų būti per nemažą laiko distanciją nutolusioje praeityje ir išsaugotas kaip materialus objektas iki šių dienų. Deja, dabartinis Vytis yra sukurtas šiais laikais, todėl jo autentiškumui pripažinti buvo būtini ne tik patikimi istoriniai informacijos šaltiniai, kuriais operavo heraldikos specialistai, bet ir tarpšakinis ir visos bendruomenės bendradarbiavimas, siekiant bendro sutarimo ir paveldo verčių nustatymo, tai ypač akcentuojama tarp tautinių Naros ir Bergeno paveldosaugos specialistų konferencijų, vykusių 1994 m., medžiagoje: „*Ypač svarbu stengtis užtikrinti, kad būtų gerbiamos vertybei priskiriamos savybės ir kad jas nustatant buvo stengtasi kuo geriau įgyvendinti įvairiapusių tarpšakinį ir bendruomenės sutarimą, susijusį su šiomis vertėmis.*“²⁸ Deja, Vytis buvo rekonstruotas siaurame Heraldikos komisijos specialistų rate ir įteisintas įprastine įstatymų priėmimo tvarka – taigi nuleistas iš viršaus priskiriant jam LDK valstybingumo tradicijų autentiškumo ir tęstinumo vertes. Kai kurie Lietuvos heraldikos specialistai, atrodo, taip pat linkę abejoti dabartinio Vyčio autentiškumu pripažindami, kad Vytis dabartinę išvaizdą įgavo ne iš karto, keitėsi žirgo jojimo kryptis, skirtingai buvo vaizduojama ranka su ka-

²⁸ Naros ir Bergeno konferencijų medžiaga yra publikuojama Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairėse, parengtose Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos, 2006. Priciga internetu: <http://www.vsa.lt/gyvendinimo_gaires.pdf> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

laviju. Antai LDK numizmatiką tyrinėjantis Stanislovas Sajauskas atkreipia dėmesį, kad Jogailos monetose pavaizduoto žirgo padėtis yra statiška, kalavijas laikomas priekyje, o Vytauto ir Kazimiero monetose pavaizduotas žirgas veržliai šuoliuoja, raitelis kalaviją laiko plačiai užsimojęs²⁹. Atsižvelgiant į šias aplinkybes reikia konstatuoti, kad dabartinis Lietuvos Respublikos herbas Vytis yra LDK tradicijų rekonstrukcijos, bet ne paveldėjimo ar tęstinumo atvejis. Jis, sukurtas specialistų ir įteisintas politikų, iki šiol susilaukia prieštaringų visuomenės vertinimų. Vienur pasigirsta nuomonių, kad mažai taikiai valstybei toks simbolis netinka, nes išreiškia kovą, agresiją, prarastą didybę, kuri kaip praeities šmėkla negali būti sugražinta į dabartį³⁰. O kitiems Vytis senąja semantine prasme simbolizuoja stiprų valdovą, prisimenant LDK kunigaikščių Lietuvą, ir asocijuojasi su Vytauto kultu, perimtu tiek iš LDK, tiek iš tarpukario Lietuvos nacionalistinės tradicijos³¹.

²⁹ Sajauskas S. Simboliai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės monetose // Pinigų studijos 2007, Nr. 2, p. 60.

³⁰ Žigelytė L. Lietuvių tapatybė ir praleistos progos. Prieiga internetu: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/izigelyte-lietuviu-tapatybe-ir-praleistos-progos.d?id=27311887>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

³¹ Sociologės Irenos Šutinienės vykdomuose kolektyvinės Lietuvos visuomenės atminties tyrimuose istorinė Vytauto asmenybė be konkurencijos išvirtinusi pirmojoje vietoje nuo 1991 m. iki paskutinių 2008 m. publikuotų tyrimų. Žr. Šutinienė I. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldo reikšmės populiariose tautinio naratyvo interpretacijose // Lietuvos istorijos studijos. 2008, Nr. 21, p. 114. Vytauto kultą tyrinėję mokslininkai teigia, kad Vytauto asmenybė yra giliai įsirežusi lietuvių kolektyvinėje atmintyje. Skirtingais amžiais šiai istorinei asmenybei suteikiama vis naujų atspalvių nuo pagarbos valdovui, galinčiam apginti savo kraštą, XV–XVI a. iki lietuviybės vaduotojo vaidmens tarpukario Lietuvoje. Plačiau žr. Nikžentaitis A. Vytauto ir Jogailos įvaizdis Lietuvos ir Lenkijos visuomenėse. Vilnius, 2002; Mickūnaitė G. Vytautas Didysis. Valdovo įvaizdis. Vilnius, 2008.

Kas svarbiau: Lietuvos Didžioji Kunigaikštija ar tarpukario Lietuvos valstybingumo tradicija?

Gal ir nekorektiška būtų kelti klausimą, kuris valstybės simbolis Lietuvos visuomenei šiandien yra svarbesnis, su kuriuo ji labiau tapatinasi? Bet toks klausimas iškyla analizuojant visuomenės atgarsius žiniasklaidoje, kai 2002 m. Lietuvos heraldikos komisija svarstė istorinės Lietuvos valstybės vėliavos rekonstrukcijos ir įteisinimo Lietuvos visuomeniniame gyvenime klausimus, kai vienas iš siūlymų buvo atsisakyti Lietuvos tautinės trispalvės kaip valstybinės vėliavos statuso ir valstybine vėliava paskelbti istorinę Lietuvos valstybės vėliavą – Vytį raudoname fone. Pateikti mokslieškiai įtikinamą atsakymą į tokį klausimą ne šio straipsnio apimčiai, tačiau bandymas apčiuopti visuomenės reakcijos signalus į tokius praeities specialistų ir politikų siūlymus turbūt būtų prasmingas.

Politikos apžvalgininkas Rimvydas Valatka šiems politikų sprendimams įvertinti organizuotoje televizijos laidoje „Forumas“ 2007 m. atkreipė dėmesį, kad, norint pakeisti dabartinės valstybinės vėliavos trispalvės statusą į tautinę vėliavą ir valstybine įteisinti istorinę Lietuvos valstybės vėliavą, reikėtų keisti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 15 str., o norint tai daryti, bus privaloma organizuoti referendumą, kurį laimėti, pasak R. Valatkos, net sapnuose įsivaizduoti neįmanoma³². Toje laidoje skeptišką požiūrį į trispalvės pakeitimą išreiškė ir prof. Vytautas Landsbergis. Istorikas ir politologas Antanas Kulakauskas tokį poli-

³² Cit. pagal Rutkauskienė V. Apie trispalvę. Šis tas... Ir daugiau. Prieiga internetu: <<http://www.draugas.org/apietrispalve.html>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

тікų sumanymą viešai pavadino „kvailybe“ akcentuodamas, kad skirtis tarp valstybės ir nacionalinės vėliavų, jei ji būtų įtvirtinta ir Konstitucijoje, reikėtų tautos ir valstybės atskirties įtvirtinimą bent jau konstitucinių valstybės simbolių lygmeniu: „<...> tokiu atveju lietuviška trispalvė faktiškai virstų ne nacionaline tarptautine šio žodžio prasme vėliava, o tik geriausiu atveju lietuvių kaip etninės tautos vėliava... Skirtis tarp valstybės ir nacionalinės vėliavų gali būti istoriniu politiniu požiūriu pateisinama tik vienu atveju – jei Lietuvos valstybė vėl taptų monarchija.“³³ A. Kulakauskas paradoksišią situaciją mato tik politiniu lygmeniu, o Violeta Rutkauskienė vėliavų statuso keitime regi socialinės atskirties tarp valdžios ir visuomenės didinimo pavojų: „*Taigi, ko gero netolimoje ateityje, pakeitus Konstituciją ir istorinę vėliavą, vietoj trispalvės paskelbus valstybine, Lietuvoje švenčių metu prezidentas iškels savo prezidentinę vėliavą, „valstybininkai“ (suprask: valstybės išrinktieji) kels valstybinę istorinę raudoną su Vyčiu, o mums – tautai – gal bus leista pamojuoti trispalvėmis ir tai ne visa da. Štai taip mūsų „istorikaivalstybininkai“ kažkieno užsakymu naikina krauju apgintus ir išsikovotus simbolius, dar labiau skaldo tautą, varo pleišta tarp prezidento, tautos ir išsikerojusios valdininkijos. Visi turėsime savo kastos vėliavą, tik ar susirinkę Vasario 16-ąją begiedosime: „Vienybė težydi?“³⁴ Kad ir kaip būtų populiarinama idėja apie vėliavų statuso pakeitimą, net Litanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijos*

sekretorius iš esmės tokios idėjos šalininkas Andrius Vaišnys šį politikų žingsnį sieja su istorinės savimonės reikalais, kuriems daryti įtaką ar keisti yra sunkus ir donkichotiškas uždavinys: „*Jei tik vėliava „gyvena“ visuomenėje, ji tampa jos atpažinimo, tapatumo ženklu, vienu iš jos kilme liudijančių dokumentų. <...> kol visuomenė nesusigyvens su „raudonąja vėliava“, kol apsi-pras vyresnioji karta su mintimi, kad trispalvė kaip plazdėjo Gedimino bokšte, taip ir plazdės, tol referendumo siūlymas keisti Konstituciją, neatlikus sociologinių tyrimų, kad būtų atskirtos dvi vėliavų sąvokos, yra tikrai ankstyvas.*“³⁵

Išvados

Analizuotos medžiagos pagrindu galima suformuluoti tokias mintis:

1. Šiandieninėje Lietuvos Respublikoje egzistuojanti valstybės simbolika oficialiai yra traktuojama kaip LDK ir tarpukario Lietuvos valstybingumo tradicijų tąsa.
2. Ryškėja Lietuvos heraldikos komisijos ir kai kurių politikų iniciatyva dabartinėje Lietuvos Respublikos valstybės simbolikoje labiau pabrėžti LDK valstybingumo tradicijos ženklus, o ne tautiniais laikomus, kilusius iš tarpukario Lietuvos valstybingumo tradicijos.
3. Tačiau dauguma LDK valstybingumo tradicijų liudijančių valstybės simbolių (Vytis, istorinė Lietuvos valstybės vėliava, Lietuvos Respublikos Prezidento vėliava) yra rekonstrukcijos būdu sukurta šiais laikais, todėl, remiantis tarp-

³³ Kulakauskas A. Ar reikia keisti Lietuvos valstybės vėliavą? // Portalas „Delfi“, 2007 01 11. Prieiga internetu: <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=11873> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

³⁴ Rutkauskienė V. Apie trispalvę...

³⁵ Vaišnys A. Kas bijo įteisintos vėliavos? // Atgimimas. 2007, sausio 12. Prieiga internetu: <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=11788188>> [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 11 d.].

tautiniais paveldo verčių autentiškumą nustatančiais dokumentais ir teorinėmis išlygomis, negali būti traktuojama kaip LDK tradicijų paveldėjimas ar taša, bet tik kaip tradicijų rekonstrukcija ar „išradimas“.

4. Tarptautiniai paveldo vertes nustatantys dokumentai akcentuoja plačių visuomenės sluoksnių dalyvavimą, siekiant sutarimo dėl bendro paveldo verčių. Tačiau Lietuvos Respublikoje valstybės simbolių įteisinimo praktika nuo 1990 m. yra palikta siauram Lietuvos heraldikos komisijos specialistų ratui, todėl pastebimas atotrūkis tarp valstybės įteintų simbolių ir natūraliai „gyvuojančių“ visuomenės kolektyvinėje atmintyje.

5. Sąjūdžio laikais natūraliai Lietuvos visuomenėje atgimę valstybės simboliai rėmėsi išimtinai tarpukario Lietuvos valstybingumo tradicija. Lietuviška trispalvė, V. Kudirkos „Tautiška giesmė“ ir lietuvių kalba buvo tie lietuvių „išivaizduojama bendruomenė“ telkiantys simboliai, kurie kelyje į nepriklausomos valstybės kūrimą „visuomeninės sutarties“ būdu buvo pareikalauti įteisinti Lietuvos SSR okupacinės valdžios 1988 m. O Vytis kaip LDK valstybingumo tradicijos simbolis 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo *de jure* dieną buvo į dienos šviesą ištrauktas tik kaip muziejinis artefaktas, bet ne kaip XX amžiaus pabaigoje valstybę kuriančios visuomenės savasties ženklas.

THE NATIONAL SYMBOLS OF LITHUANIA: THE INHERITED OR “INVENTED” TRADITIONS?

Vytautas Jarutis

S u m m a r y

The main question of this article is: does the national symbols of the Republic of Lithuania retain the semantic content of community's consolidation today which express the ties of nation, who had re-established the independence and sovereignty since 11th of March in 1990, with traditions of statehood created by the generations in the past, or not, these traditions are created artificially at current time by the experts of the past giving them a new shade of content? Four blocks of sources are used in the analysis with the purpose to supply validate answers into that problematical question: the documentary of Sąjūdis movement, the legislation of national symbolism, historiography and journalism. The theory of “the invention of traditions” created by Eric Hobsbawm (1983) is chosen as the theoretical background, where the moment of reconstruction of traditions is emphasized during the transitional periods of societies. The present analysis reveals that the concern of legislation of national sym-

bolism belongs to the narrow group of experts of the past institutionalized in the commission of Lithuanian heraldry in the Republic of Lithuania today, whose decisions often are in confrontation with the elements of meanings of national symbolism, which “really” exist in the collective memory of Lithuanian society. The society is prepared to defend the symbols of statehood inherited from the interwar period of the Republic of Lithuania, such as the national flag – tricolour and the national anthem – “The National Hymn” created by Vincas Kudirka. While the persons who have the political power of legislation making process are trying to invent the traditions with the illusion to renovate the symbolic meanings from the period of statehood of the Grand Duchy of Lithuania. In this context the renovation of the statehood's traditions of the Grand Duchy of Lithuania becomes artificial and is similar not into the inheritance of traditions, but into the reconstruction or “invention” of tradition.

Įteikta 2011 07 29

Parengta skelbti 2011 09 09

Mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo. 1987, fot. A. Ališauskas. LRS. Prieiga internetui: <http://www.viv.lt/vilniaus_fenomenai/cia_zlugo_sovietu_sajunga>

LR Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo posėdis. Plenarinių posėdžių saleje uždengus LSSR herbą politinė kalinė Jadvyga Bieliauskienė (kalba tribūnoje) įteikia per okupacijos dešimtmečius Kauno istorijos muziejaus išsaugotą senąjį herbą Vyty. 1987, fot. J. Juknevičius. LCVA.0-101783. Prieiga internetui: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_yaizdas.nuotrauka?p_cat_id=103333&nt_id=148441&p_kalb_id=1>

LR Aukščiausiosios Tarybos rūmuose Heraldikos komisija svarsto Lietuvos valstybės herbo pavyzdžius. Iš kairės: LR Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo deputatai, Kovo 11-osios Akto signatarai: 1 – Algirdas Patackas (priekyje), 2 – Saulius Šaltenis, 3 – Kazys Saja, 4 – Povilas Varanauskas. 1990 m. kovas. Fot. A. Sabaliauskas. LCVA.0-103731. Priėgta internetu: <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_vaizdas.nuotrauka?p_cat_id=103333&nt_id=148525&p_kalb_id=1>